Број 238. У Новом Саду, у уторак 30. октобра (12. новембра) 1912 Година XLVII

»Застава« излази сваки дан два пута, а недељом и понедељником једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаљу на један месец 3 круне; на четврт године 9 круна. Кад се јутарњи и вечерњи лист засебно шаље: месечно 3 К 50 п. за четврт године 10 К 5 пот. — За Аустрију и све остале земље на четврт године 10 круна.

Ванредним бројевима од петка цена је: На пола године 2 кр., на целу годину 4 кр. За стране земље годишње 6 круна 50 потура.

Поједини јутарњи бројеви стају 10 пот.

Телефон бр. 131.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

(Јутарњи лист)

ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 потура од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г. Јована Т Чавића — Администрација »Заставе« налази се у кући, где је Милетићева штампарија у Лауша Кошута (главној) улици број 20.

Дописи шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрација »Заставе«.

Рукописе не враћамо.

Поједини јутарњи бројеви стају 10 пот.

Чек-конто 12008.

Беч... Загреб... Београд...

Три имена која у данашњи час много значе и која су међусобно везана оним везама, којима су била везана и за анексије Босне и Херцеговине. У оно време, када је анексија била спровађана, имале су те три речи сасвим други значај, него ли што га данас имају. Тада су те три речи значиле жалост за Српство, гажење права и закона, затварање и кажњавање на свима линијама ради ма и најмање речице, које су биле управљене не против увишене особе нашега премилостивога краља, не против династије, не против монархије, већ једино, која се није свидела не Бог зна којем великом аустријском државнику или високом достојанственику, већ сасвим обичном полицају или детективу или привремено запосленом шпијунчићу.

Како се времена мењају! Било па и прошло, а Срби и Српство опет је остало исто онако велико како је било, само са том разликом, што је из те борбе изашло као победник, освестивши и најшире народне масе, које до сада можда нису били тако добри Срби, те који су баш услед тога постали оно што су данас. Постигнуто је тим да данас сваки Србин једнако мисли, да ради са свом снагом за Српство.

Данас те три речи значе радост за сваког Србина и за цело Српство, јер су за Србе и за Српство наступила боља времена, која ће се још боље побољшати док настане мир на Балкану.

Аустроугарски посланик Угрон у Београду, који се показао као и све остале дипломате пригодом савезничког рата, као неспособан, јер није знао тачно и прецизно информисати Балплац о балканском савезу и о намерама балканских савезника, отступиће за који дан. Можда неће проћи ни недеља дана, а Угрон ће да иде на онако место, где ће своју дипломатску знаност моћи боље употребати, него ли на Балкану, где је замешен колач, којему се нису те много спомињане европске велесиле надале.

Хрватски бан и комесар за краљевине Хрватску и Славонију, како му званично име гласи, Славко Цувај, одлази такођер са свога положаја, а њега има да наследи нови бан, а у особи већ бившег бана Ракодцаја. У Хрватској дакле престаје комесарство, а престају и прогони Срба, који би се евентуално наставили, да се нису политичке прилике услед балканског рата из темеља промениле. У Хрватској ће се наставити мирољубива политика са Србима и Хрватима, како би се створила радна већина.

У Босни имају за сада превласт Хрвати са Муслиманима, но већ је босанска влада добила потајна упутства да свакако поради на томе да сложи Муслимане са Србима, те да Срби у заједници са Муслиманима имаду радну већину у босанском сабору, а хрватско се питање има у опште у Босни сасвим искоренити, јер тако питање тамо никада није постојало, већ је на уметни начин направљено. Из околине данашњега управљача аустријске политике издана је тајна директива свима званичним и полузваничним особама Аустроугарске, да се вести о одношајима према Србији не смеју по досадашњем примеру у свет растуривати. Вести морају бити тачне и исправне, морају одговарати стању ствари, те не смеду садржавати никакве грдње ни подругивања према Србији, њеним политичарима и државницима. Шта више тај цркулар забрањује свако нападачко писање меродавних листова. Меродавни листови морају да позване факторе потпомогну, да се мир што више одржи и да се мирним путем и начином балканско питање реши Та поверљива окружница, која је усмено са *знањем данашњег одговорног фактора за унутарњу и спољну политику наше монархије издана, упозорује нарочито при томе, да се не смеду из вида пустити опасности, које нам прете са југа монархије.*

По свему овом видимо, да те три речи садржавају данас сву тежицу политике те да је и данас опет унутарња политика Јужних Словена уско везана са спољном политиком наше монархије.

Можемо се надати, да ћемо ускоро бити оштећени за оне неправде, које су нам до данас нанесене биле, ако је то уопште могуће.

Вода.

Побеђена немачка команда.

Сад већ више нема тајне, јер што су желели да остане тајна -- обелоданили су јуначки савезници на Балкану. Бугари јављају, да су заробили неколике *немачке* официре; Црногорци јављају, да су заробили два *немачка* официра; из Србије јављају, да код једног, тешко рањеног, непријатељског официра, пошто је при преносу умр'о, нашли потпуну легитимацију, из које се види, да је покојник *немачки* официр. Витешки победници код Куманова уверавају часном речју, да су у најљућем окршају чули на противничкој страни чисто и јасно *немачку* команду....

Шта то значи? Јасно је као дан, да једна европска велесила није искрено неутрална. Очевидно је, да она и без објаве рата помаже једну противничку страну на начин, на који то ни по коју цену не сме чинити!

Толико се неискрености, толико злурадости, неотмености и нарочито некаваљерства није смело очекивати од велесиле, која вечито декламује о карактерности и војничкој врлини. Ми ово изјављујемо отворено, јер бисмо се не мало чудили, да је та велесила указала ту помоћ савезним краљевинама, које су потргле мач из корица за најплеменитију, најидеалнију ствар за коју се икада могло и може ратовати. А шта се тек има рећи када се на делу констатовало, да су недопуштене „симпатије“ те европске велесиле на страни, које се морају стидети и сами њени потајни љубитељи!

То показује, како и међу великим силама има неких, које су у ствари мале. Мале

ПОДЛИСТАК.

КРОЗ ПОЛОГ, ПОРЕЧ И РЕКУ ДО ДРАЧА НА АДРИЈУ.

Из Скопља води пут поред села Злокућана вардарском долином према Тетову. Иза Злокућана прелази пут преко Лепенца, на коме је мост. Код Сараја је мост на Вардару, одатле иде пут дуж Треске, а код Групишина опет се хвата Вардара, који има ту четири рукавца. Са вардарске је ћуприје величанствен изглед на Шар планину, голи Љуботрн и тетовску равницу. *Тетово* (Хтетово) лежи на подножју Шар планине. Једва се види из силног дрвећа, а кроз њега тече Шарска Река. Варош је лепо зидана, а свака кућа има башту. У вишем делу вароши, где је чаршија, живе муслимани, а у низини православни Срби. У Тетову има преко 14 хиљада душа, од којих је 7000 православних Срба, 6000 Потурчењака, 1000 Арбанаса, 200 Цигана и око 100 Османлија. Арбанаси у Тетову и околини били су већином Срби, па и данас лепо говоре српски као и Арбанаси у Призрену. Из Тетова води пут равницом у *Гостивар* (Костово). У тој равници има 26 села, у којима живе већином Срби муслиманске вере, али има и правосл. Срба. Гостивар је мала варош са 2000 становника, од којих је 1200 правосл. Срба, 500 Потурчењака, 300 Арбанаса и 100 Цигана. Има и саткулу.

Из Гостивара води пут преко брда Буковика у *Кичево*. Буковик је висок 1184 метра, а са њега се силази у долину Зајашке Реке. У Кичеву је седиште велешко-дебарског митрополита, који је Србин. Од 4000 становника има 1000 православних Срба, 1500 потурчењака, остали су Арбанаси. Варош је сиромашна, а у њој се налазе и рушевине једнога града. Равница је плодна, а у њој је и село Зајас, где су многи арбанашки зликовци. Из Кичева иде се равницом, а затим се излази на брдо, са којег је диван изглед на Охридско Језеро. Кроз села Турје, Слихова и Пелочен долази се долином реке Сутјеске у равницу Струге кроз коју тече Црни Дрим. Из Струге води пут долином Дрима два сата. Ту су српска села са многим Потурчењацима и цинцарско село Белица. Од села Морништа почињу брегови. С леве стране је Јабланица, висока 2283 метра. Код села *Модрича* налазе се рушевине Скендербегова града, а ту је био и манастир, чији је игуман био члан српскога сабора под српским владарима. Одатле идући уз Дрим види се лево село Требиште, а с десна *Светиград* (Кодадик), који је у доба Скендербегова био сведок многих крвавих битака између Турака и Хришћана. Сад је у рушевинама.

Одатле дуж Дрима настаје диван планински предео. Иде се уском долином до села Проваљеник, код којег утиче река Радика у Дрим. Код села Горенци пређе се Радика а одатле се дође у *Дебар* (Дибра), који лежи под планином Крчин, огранком Шар-планине. Дебар има 12 хиљада становника, од којих 1000 правосл. Срба, 4 хиљ. Потурчењака, 7000 Арбанаса, од којих већина говоре српски. Чаршија је велика, а у њој се продаје врло лепо оружје и сребрне ствари, сличне онима, што се израђују у Призрену. Око Дебра дуж Радике (Големе Реке) има више српских села, а на западу настаје Арнаутлук. Али дуж Дрима је само српски живаљ, већином муслиманске вере. Околина Дебре зове се Река, а становници Рекалије. Од Дебра према Галичнику свуда живе Срби, који нису никада изгубили српску свест. Дуж Големе Реке (Радике) кроз српски крај иде се за Галичник. Радика нестаје, кад се споје Голема и Мала Река. Голема Река долази са севера, а има два извора: један на Корабу, а други на планини Радомиру, где се сири изврстан сир. И Мала Река има два извора, северни више села Тресонче, а јужни у планини Стогово, између Лазарева Поља и Гаре. *Галичник* лежи северно од Мале Реке а источно од Големе Реке у дивном пределу; има 450 кућа, већином од камена, и 3000 становника. Варош лежи на јужном обронку планине Бистре. Одатле је диван изглед на Ђурђево Брдо и Стогово. Среска управа је у Жерноници на Корабу. Од Галичника путује се лети преко Бистре у Кичево а зими кроз клисуру Барич и село *Врутак* у Гостивар. Врутак је чу-

су по души, по мотивима за поступак, по поступцима. Данас нема у Европи имена мрскијег од турскога. Па ипак има људи, који воле да буду крштени Турци! Ратни је случај, удружен са срећом балканских краљевина, довео борце до такога сазнања, открившн им до сада десетак таких примера. А колико је још било тих крштених Турака, који су остали непознати павши на самом бојишту, накоме су петролеумом поливени и с хиљадама погинулих правих Турака и Арнаута спаљени! И колико их је, осем свега, који су својим пријатељима Турцима чинили друштво и у тренутку, када су се окретала леђа, да би се могли надметати у вештини и брзини показивања „како друже низ долину струже“! Када честити борци српски тврде витешком речју да су се у бој код Куманова ориле немачке команде, онда је јасно да је оних који такву команду разумеју, морало бити много, јер валда нико неће рећи, да је немачка команда била управљена сулудом Азијату, који ни од свога језика не зна ни пуну стотину речи!

Па ипак! Колико је год за осуду тако ружан поступак европске велесиле — има у њему и нечега што је за витешки рад балканских савезника добро. Зацело је по високу мисао јуначких ратника и по узвишени морал савезничких војска врло добро, што словенски борци већ и на делу уочавају, како су у стању да побеђују и војску у којој се немачки командује! Српски војници су почели долазити до сазнања, да су кадри отимати на јуриш читаве батерије топова, иза којих стоје — немачки артилеристи!

Рат на Балкану.

Улаз српске војске у Призрен.

Заповедник треће српске армије, генерал Јанковић, дочекан је у Призрену врло свечано, мада се тек на један сат пре уласка му сазнало за његов долазак. Напред су ношене српске заставе, а војна музика је непрестано свирала српску химну. Када се појавио генерал Јанковић са својим штабом, заорили су се силни узвици: Живео краљ Петар! Живео генерал Јанковић! Живела јуначка српска војска! Кроз улице, окићене српским тробојкама, дошао је генерал Јанковић у ућумат, где су га дочекали званични представници Призрена. Потпредседник призренске општине Алекса Репић поздравио је одушевљеним речма генерала, захваљујући се српском краљу, њему и српској војсци, што их је ослободила. Генерал Јанковић захвалио се Призренцима на лепом дочеку и на изјавама лојалности српском краљу. Српска војска доноси слободу, ред и мир и сви ће нови поданици краља Петра бити потпуно равноправни са досадањим његовим поданицима и нико нема разлога да стрепи. Али онај, који потегне оружје на српског војника, не може рачунати ни на какву заштиту српских закона. Председник општине Хаџи Рифат паша умолио је генерала у име муслиманских поданика, да у њихово име изјави најискренију лојалност краљу Петру свих муслимана Призренаца. Из ућумата отпратио је силан народ генерала Јанковића и штаб му у српску богослови у, где је за њих спремљен стан.

Руски конзул у Призрену, Емилијанов који је Србима Призренцима чинио огромне услуге, учинио је званичну посету генералу Јанковићу. Био је у пуној гала униформи. Аустријски конзул Прохаска још се домишља, шта да ради. Чује се, да се он последњих дана толико непријатељски понашао према Србији и Србима, да му је онемогућен опстанак у Призрену.

Српско приморје на Јадранском Мору.

Из Београда јављају, да је трећа српска армија генерала Јанковића допрла до Јадранског Мора и продире према *Драчу*. Продирање иде нешто спорије, јер је пао јак снег. Из Берана јављају, да се оба одељења источне црногорске војске генерала Вукотића сјединила код Пећи и сада се враћају према *Скадру*. Са том црногорском војском иде и српска ибарска војска генерала Живковића такође на Скадар, одакле ће на *Синђин*.

Црногорци без престанка бомбардују *Скадар* из опсадних топова. Чује се, да је у граду овладао велики страх. Католици су се окупили у саборној цркви, а међу њима је и надбискуп Серђи. Црногорско топништво са свога положаја и у најбољој вољи не може да поштеди неке зграде, на које иначе не би хтело да пуца, па су зато и те зграде у великој опасности. У граду су животне намирнице страховито поскупиле. Француски конзул добио је упутство од своје владе, да са француским поданицима изиђе из града.

Заузеће Солуна.

О заузећу Солуна јавио је врховни заповедник грчкој војсци, престолонаследник Константин ово: У уторак је читав дан грчка војска прелазила преко Вардара. Енглески, француски, немачки и аустроугарски конзули отишли су заповеднику турске војске, Фазим паша, да посредују у ствари предаје. Фазим паша је захтевао, да се читавој турској војсци остави оружје, те да се до свршетка рата сматра неутралном. Грчки заповедник је то одбио и тражио је, да турска војска безусловно преда оружје, које ће јој се вратити по свршетку рата. Рок за одговор био је постављен до 6 сати ујутро. У среду у 5 сати ујутру дошао је грчком заповеднику месни заповедник у пратња једног дипломатског представника те је изјавио, да ће Турци предати оружје, али да се остави 5 хиљада пушака новацима, који се тек почели вежбати оружјем. Грчки престолонаследник је одбио и тај предлог. Турцима је остављен тада рок од 2 сата за одговор Како је тај рок истекао, а Турци нису одговорили, то је грчка војска почела да наступа и око 9 сати била је већ на домаку турских позиција. Турски заповедник послао је у 4 сата по подне једног официра са писмом грчком престолонаследнику, у коме је писао, да пристаје на безусловну предају, да ће дакле положити оружје све турске чете, које се налазе пред Солуном и у граду и да ће предати тврђавицу Карабурну. Тада је грчки престолонаследник наредио, да се обустави наступање грчке војске и послана су два грчка официра турском заповеднику, да саставе записник о полагању оружја и предаја града. После тога је грчка војска ушла у Солун.

Пре но што је грчка војска ушла у Солун, Турци су пустили на слободу све робијаше, који су поубијали врло многе хришћане. Турски војници ишли су градом и злостављали хришћаре и Јевреје, попалили многе куће, а многе трговине опљачкали. Кад је грчка војска ушла у Солун, одмах су ухапшени сви турски чиновници и часници. Турских војника се предало око 27 хиљада.

Грчка оклопна крстарица „Ђорђе Аверов“ упловила је са три торпедњаче у солунску луку.

Под Цариградом.

Из Софије јављају, да су Бугари заузели све турске позиције између Чорлуа и Чаталџе. Бугарска је војска прекјуче заузела и Кантон Тепе, узвишење иза Чорлуа и Каратепе, узвишења пред Странцом. Има гласова, да су Бугари потиснули Турке и са утврђених им положаја код Чаталџе.

„Дели Телеграф“ јавља, да је грчка морнарица искрцала своје чете на левој обали реке Марице, да тако може помагати бугарским четама пред тврђавицама цариградским. Одреди српске војске такође су стигли у помоћ бугарској војсци под Цариградом.

Из Констанце јављају, како су онамо стигли гласови да је Галата у пламену Улицама пролазе дивљачке масе, које убијају без милосрђа хришћане.

вен по томе, што ту извире Вардар у самом селу. Близу села Маврова извире из планине Влајинице поток, који тече кроз клисуру Барич и под селом Радомиром утиче у Голему Реку, која ту извире. Северно од Галичника је манастир Св. Јован Бигор, где се скупљају Срби на збор на Ивањ дан и Петров дан. Манастир лежи на обронку планине у шуми, а у цркви има лепих икона.

Становници овога краја зову се Рекалије и Мијаци. Ово друго име вређа их. Тако им се подсмевају, јер место „ми“ кажу „мија“. Тако их зову они око Кичева, којима се опет Мијаци ругају називајући их Брсјацима. Северно од Реке има пуно Срба, који су потајно Хришћани, али јавно се издају за Арнауте. Међу тим западно од Охридског Језера између Струге и Дебра станују Торбеши, који иако говоре српски, изјављују да су Арнаути. Срби им се ругају, да су Торбеши, јер су за торбу хлеба продали веру. На једном изданку Шар-планине су Горани, који говоре српски и арбанашки, а нису тако давно примили турску веру. Од Дебра према Призрену налазе се села Горње и Доње Блато, Довољани и т. д., у којима живе Срби Потурчењаци. Предео око Тетова и Гостивара зове се Полог, а око Кичева пак Пореч.

На западу од Дебра је Арнаутлук, у коме су племена Мализи и Таћи, који су били некада поданици дукађанских кнезова, Матија и Миридити. Најчувенији су Миридити, који их има око 25 хиљада душа у пет барјака: Ороши, Спаћи, Кушвени, Фанди и Дибри. Главно је место *Ороши*, где је столица њиховог старешине, Пренк-Биб-Доде. Ту је римокатоличка архимандрија и манастир. Више Орошија је Мали Шејит (Свето Брдо), највећа висораван у Албанији. Са Малог Шејита, види се сиње море, Скадар, Улцињ, Драч и Ђаковица. Из села Креја води пут у барјак Селита, даље Мађокун, Божић и Барботи. Кад се пређе река Матија стиже се у село Бишкопио. Фра Ловро Михачевић прича, да становници у Лурији и неким другим селима, који су римокатолици, чекају да дође Аустрија, коју они зову Немсија, да учини крај њиховој беди. Католици и муслимани слажу се и светкују заједнички. У селу Демблиништи је столица надбискупа драчкога. Има давну палату у пустош и шуми. Ту је и манастир Себанте, код кога се налази и пећина. На равници Жеја има сумпоровитих извора. Из Бизе вода пут у Капарадони, а одатле поред мора у Драч

Некада је Драч играо велику улогу у животу српскога народа. Са пропашћу српске државе дошао је у млетачке руке а сада је запуштена турска варош Има тврђаву из млетачкога доба. У Драчу има око 5000 становника, највише муслимана, нешто римокатолика и православних. Православна црквена општина има своју школу, а римокатолици имају дивну цркву, калуђерички манастир са школом и болницом. Аустрија издржава основну школу. Има неколико џамија и турских школа. Место је нездраво и грозничаво. Осим Драча запашће у српску област Кроја (Крује) и Тирана. Кроја значи: извор. Место, на коме је варош и тврђава, пуно је извора хладне воде. Кроја је некада била утврђена, а поред тога и од природе врло згодно заштићена Њу је јуначки бранио од Турака Србин, Скендер бег, чија је престоница ту била. Тврђаву је срушио Решид паша 1832. године, када је угушио арбанашки устанак. У Кроји има 7000 становника; у огромној већини су муслимани. Брдо, на ком је варош, зове се Св. Спиридон, чија је црква ту била. По вртовима око кућа има пуно маслина, па варош из далека изгледа као дивна башта. Путеви су рђави, па стога је трговина слаба. Варош је чиста, ваздух здрав, вода хладна горска, а поглед на море и околину диван. Тирана лежи у здравом пределу. Око ње је плодна и добро обрађена пољана. У вароши има пуно башта са воћем. Тирана има око 12 хиљада становника, од којих 8000 муслимана и 4000 православних. Има и ту Срба, који крију да су Срби. Путева има добрих према Драчу и Елбасану, па је и трговина живља. Улице су чисте и широке, а улаз у град диван: с десна и лева су лепе куће и џамије, а на среди сат-кула.

Док ове редове пишемо, српска ће војска можда већ заузети Кроју и Тирану и изићи код Драча на море.

Полузванични лист бугарске владе „Мир“ пише, да је одашиљањем оклопних крстарица великих сила под Цариград повређен Берлински Уговор. По томе уговору велике силе на Златном Рогу могу држати само по два мања убојна брода, а 1897. године турска влада позивајући се на Берлински Уговор, није хтела да пропусти кроз Дарданеле аустроугарску оклопну крстарицу „Марију Терезију“. Но данас султан већ не може да затвори мореуз.

Нова престоница султанова.

Петроградски лист „Новоје Времја“ дознаје, да Турци уређују стару султанову палату у Худовенлијару. Турци намеравају, да по паду Цариграда султаново седиште преместе чак у Иконију (Конију), јер је Бруса близу мора. — Турски политички кругови се још уздају, да Русија неће никоме дозволити да добије Цариград.

Долазак Гучкова на Балкан.

Из Петрограда јављају, да је бивши председник руске државне Думе *Гучков*, у поверљивој мисији отпутовао на Балкан. Пре но што је отпутовао из Петрограда, Гучков се пуна два сата саветовао са руским министром спољних послова, Сазоновим.

Држање Румуније.

Букурешћански лист „Епока“ пише, да се при решавању балканског питања морају узети у обзир и „права“ Арбанаса. Така иста „права“ имају и Куцовласи, који као и Арбанаси неће својевољно заменити турски иго хришћанским игом. Погрешно је закључивати по досадањем држању Румуније, да се ње не тиче како ће се решити балканско питање.

Један бугарски министар изјавио је, да је однос између Бугарске и Румуније врло добар. Румунија је послала у Бугарску и једно санитетско оделење, што је такође знак пријатељства.

Порука и отпорука.

„Наје Фраје Пресе“ доноси чланак, који завршује овако: Зар због једног српског пристаништа да се цео свет обуче у пламен! То Русија неће учинити! Један руски лист на то одговара: Зар због једног српског пристаништа да се цео свет обуче у пламен! То Аустроугарска неће учинити.

Заплењена железничка опрема.

Српска војска запленила је у Турској 10 локомотива и 100 вагона, што је била својина турске државе, осим тога и другу железничку опрему.

Предусретљивост краља Петра.

Краљ Петар се у Скопљу стално обавештавао о свима тамошњим приликама, обилазио је све касарне, болнице и остале установе. Примао је прво у аудијенцију, а после задржавао и на обедима представнике свију вероисповести, који су сви очарани његовом предусретљивошћу и љубазношћу. Краљ је био и у турској богомољи Муратовој и тиме знатно охрабрио Турке, који су, преплашени после уласка српске војске, били позатварали све џамије. То пријатељско држање краљево према становништву, без разлике вероисповести, доприноси много, да се код свију грађана развија поверење у ново стање.

Илустрована Ратна Кроника.

Већ су изишла четири броја Илустроване Ратне Кронике, која се одликује лепом садржином и одабраним сликама. Уредник јој је: Светолик М. Гребенац у Београду, Иванбегова улица број 7. На ту адресу ваља претплату слати.

Попче.

Београдска „Самоуправа“ пише: У XVIII пуку био је један војник, мањи растом од свих другова у чети, али крутењаст, жив и врло окретан. Што год би почео радити, најпре би се прекрстио, па онда приступио раду. Због тога су га и због малог раста, прозвали у чети попче.

Елем, попче, крсти се ујутру кад устане; крсти се кад почне да се умива; крсти се кад седа за ручак или вечеру; крсти се кад легне да спава... Ко шта ради, он се само крсти. Другови му се смеју, али он се на то и не осврће.

Кад су прешли границу, попче опет по старом само се крсти. Већ су другови престали и дирати га због тога. У кумановској битки, и чета попчетова била је у ланцу. Војници су лежали, и пуцали понајлак, јединачно. Борба је тек била отпочела. Један војник погледа лево од себе, и угледа — попче. Стане да гледа шта овај ради Попче се прекрсти па опали пушку. За тим стане, прекрсти се, па опет опали. Тако је то ишло једнако.

— Ама, кога ђавола ту моташ? рече друг попчету. Док смо били одонуд границе, хајде де! Имао си кад. Али, што ће ти то сад у овој ватри?... Прекрстиш се па пуцаш, па опет се прекрстиш па пуцаш!... Као да ће ти то помоћи од турског шрапнела или куршума!...

— Није то, бре, одговори попче, него ти ниси добро видео!... Ја најпре опалим, па се онда прекрстим!...

— Па шта је с тим? пита друг. То је све једно

— Е, није све једно, одговара попче. Кад испалим пушку, па га нанижем, ја се онда прекрстим. И он је човек, бре, душу носи!.. То му је, знаш, за Бог да прости!...

И збиља, попче се и даље често крстило, али је још чешће пуцало.

„Имам и ја таке“.

Похитао сам са синовима Радивојем и Слободаном у Београд, да виде и чују рањене косовске осветнике, да им се у млађана срца и душе утисну утисци за цео век њихов.

Отишао сам у болницу српских сестара у основној школи на Цветном тргу, јер сам дознао, да у њој врши дужност госпођа Делфа Иванић.

Њу нисам нашао, јер је целу ноћ дежурала, али нас остале сестре уведоше рањеницима.

У углу прве собе лежао рањеник са Куманова у самртним мукама. Кад је видео децу моју, замоли једну сестру да му пошаље мога старијега сина Радивоја. Видео сам, како га гладе руком по глави, па му приступим са млађим сином Слободаном.

Он ме погледа, а из болних се груди оте:

„Имам и ја таке“.

Тога погледа, тога гласа никад заборавити нећу. У њима се зрцао бол, али и прекор за мене.

Чини ми се, да сам осетио мисли тога кумановачкога јунака, кад ме је видео здрава и весела са женом и децом, како им делимо цигаретле и грожђе, мислио је: Бог ти је дао да имаш, дошао си овамо са својима и дариваш нас, али ја дадох живот свој, а „имам и ја таке“ који се сиротани савијају саде око мајке своје и изгледају свога бабајка.

Пукла ми је пред очима прошлост наша за последњих тридесет до четрдесет година. Знам из читања и причања, како су наши пре тридесет и шест година полетели на Дрину и како су се Србијанци чудили што долазе да гину.

А данас!

Ко зађе, међу ове рањенике, огромном већином саме сељаке, поразговара са њима, дивиће им се и рећи ће: „Сазрело је“.

Свете вам ране ваше косовски осветници.

Београд, на пројутарје Св. Димитрија 1912.

Др. Светислав Новак.

За рањенике.

У Стапару је скупљено 295 круна и 40 потура, а приложили су: 60 К Сида Бојчетић ратарка 25 К Никола Павловић трговац, 20 К Васа Аперлић поседник; по 10 К: Јован Вујин свештеник, Никола Станишић свештеник, Ђура Томић општински кнез, Сава Ковачев трговац, Милан Ковчин-Радин, Живко Куруцић ратар, Адам Куруцић ратар; по 5 К: Милисав Поповић свештеник, Славко Јанчурић трговац, Никола Рацков ратар, Влајко Ивков трговац, Сава Станојев ратар, Лаза Катанић Лакун Ђорђе Витковић књиговођа, Шандор Ковачев ковач, Трива Катанић трговац, Трива Волић гостионичар, Сава Ковчин, Јован Катанић бравар, Сава Парабућски ратар, 4 К Мија Будишин ратар, 3 круне Милан Јерковић ратар; по 2 круне: Рада Станојев, Живко Бајчев, Паја Јосић, Милош Ковачев, Стеван Трњаков, Веселин Волић, Јован Шандин месар, Рада Волић, Лазар Николић месар; К 1·20 Јован Мрђенов; по 1 круну: Стеван Јанчурић ратар, Сава Лазић, Милош Куљански, Мирко Милић, Војин Ћулић, Ђука Гранић, Нова Павков, Рада Катанић, Никола Волић, Јова Катанић, Вука Катанић, Милан Волић, Младен Волић, Младен Јанчурић, Урош Марић, Ђура Лукић, Новак Павков, Сава Томић, Паја Гићанов, Новак Гићанов, Сима Мрђенов, Јелена Буњевчев, Франц Шнепф, Коста Лазић, Јоца Бачић, Милан Градинац, Катарина Куљански; по 50 потура: Стеван Симин, Јеца Симин; по 40 потура: Тодор Вукобратов, Христифор Лукић, Трива Шандин. — Осим тога и три сандука рубља.

Гђица Тинка Јовановић учитељица, скупила је на *Пејићевим Салашима* у Новом Саду 240 К 30 потура ла српијанске и црногорске рањенике, који је новац отпослан на своје определење. Приложили су: Пера Пејић Дида 100 круна. Милан и Никола Пејић 50 круна; по 10 круна: Марко Шилић, Милош Недић, уд. Сока Пејић, Андрејас Шартек из Петроварадина; 6 К Мита Веселиновић; по 5 круна: Панта Веселиновић, Сава Пејић и Мита Пејић; по 4 круне: Паја Веселиновић и Жарко Керац; по 2 К: Стеван Веселиновић, Гавра Арсенов, Јована Керац, Рада Керац, Стеван Керац и Пера Ћурчић; по 1 круну: Ђура Веселиновић, Ђока Веселиновић, Душан Веселиновић, Аца Веселиновић, Милан Веселиновић, Дамјан Веселиновић и Паја Керац; по 80 пот.: Тоша Туцаков из Чуруга; по 60 пот.: Јоца Керац; Мара Влашкалић 50 потура и Богдан Летић ковач, 40 потура — Осим тога родољубиви Срби са Пејићевих Салаша приложили су 44 кошуље, 18 гаћа, 21 пешкир, 11 комада крпа, 16 метара кудељког платна, 10 м. дебелог памучног, 24 м. танког памучног и 50 м српског платна и један бео чаршав.

Јова Јерковић из Новога Сада приложио је за рањенике *10 хиљада круна.*

У маломе селу Беочину у Фрушкој Гори, скупиле су гђа попадија Катица Бичанска и гђа Емилија Поповић за српске рањенике 500 круна у новцу и 200 кошуља, пешкира и чарапа. Оне су са ондашњим девојкама подарене кошуље и сашиле, а једна од њих је извезла диван пешкир са ликом цара Лазара, кога су раде да пошаљу на Косово. Где год су дошле, свугде су их примили са највећим одушевљењем са сузама у очима, благосиљајући рањенике са жељом, да сви што скорије оздраве. И најсиромашнија кућа поклонила је по нешто, и ако је село Беочин ове године и ледом и неродицом утучено. Хвала и скупљачицама и прилагачима, на овом дивном примеру српског родољубља.

У Вери (котар вуковарски) на свечарск ј вечари о св. Луки, код учитеља Милоша Раишића, на предлог Николе П. Метикоша равн. учитеља из Боботе, приложише Црвеном Крсту за рањенике у Београд и Цетиње: По К 10 Бранко Костић ратар, Лазар Максић ратар и начелник и Душан Николић трговац; гђа Анка Мирковић 3 круне; по К 2 Миливој Поповић парох, Милош Раишић учитељ и Никола П. Метикош равнајући. учитељ; Миливој Адамовић ратар. Овега К 40—

Др Славко Шећеров, Светислав Малбашки и Грујa Јеличков скупили су у Српском Крстуру и лично предали *2800 круна и 90 потура.* Списак прилога донећемо. Засад напомињемо, да је српска црква. општина приложила 1000 круна, Андрија Јанчић 300 круна, Живан Јајагин и Светислав Малбашки по 200 круна и т. д.

Вести из места и са стране.

Пандурска читуља.

Комесаријатска управа бачка казнила је црквене скупштинаре и одборнике у Тителу губитком бирачког права на три године зато, што су протестовали против укидања автономије. Комесарчић, поп Ђура Коњевић из Мола, саставио је нову управу овако: председник Јован Милић солгабиров, потпредседник Мита Николић, солгабировски писар, бележник С. Лочки, перовођа Јован Јанић, чланови: Тодор Була општински кнез, Мија Бешлин, Ђорђе Жакић, Милан Чавић и Стеван Бозејац. У Новоме Са у комесарчићи су за управу црквене општине поставили ове пандуре: прота Милан Ћирић, др. Миливој Глигоријевић, Васа Пушибрк, др. Ђорђе Дера, Влада Стратимировић, Светозар Миловановић, Милан Јовановић казанџија, Никола Салајац, Сава Мога Куцуран, Васа Штрангаров, Паја Могин и др. Душан Радић (потпредседник) Чујемо, да се неки од ових неће да приме, а који се приме, ти су умрли за српски народ. Нека им Бог суди за грехе према српском народу! Честити Срби окренуће главу' кад их виде.

Полак прети.

Од Аладара Полака-Радала из Земуна, дописника „Најес Пестер Журнала“, добили смо ову дописницу: „Славно уредништво! У Вашем листу од суботе донијели сте вест, да сам ја протеран из Србије. Молим Вас у име своје и колега, да донесете исправку, да ниједан није протеран, већ да је то можда жеља потписаног Воде. Ми се баш истичемо објективним писањем, које не може никада бити антисрпско. Жалим што сте тако добро обавештени Ако нас али терете с оваким јавним лажним изјавама, *онда ћемо писати антисрпски,* јер Ви то желите, да опет имате нешто сензације. С одличним штовањем Aladar Pollak-Radala, Zemun, dopisnik „Neues Pester Journal“. Као што се види. Полак прети, а што се тиче нас, од воље му стоји да пише, како хоће, јер смо већ навикнули да читамо противсрпске извештаје. То не би ништа ново било.

Нови шеф пресбирова у Београду.

На место Драгомира Стефановића, који је постао начелник министарства спољних послова

постављен је за привременог шефа пресбирова у Београду, Тодор Стефановић Виловски, који је за време Владановштине био начелник министарства народне привреде.

Две или пет хиљада.

Великокикински „Српски Глас“ јавља: Док се цело Српство па и цело Словенство надмеће у прилагању за рањене српске јунаке, који су не само Косово осветили, већ још више дали целом свету доказа, да српско племе има будућности и животне снаге, дотле се у кикиндској добротворној задрузи Српкиња гласа о величини прилога: да ли ће да буде 2000 или 5000 круна. И како је 2000 мање од 5000, то је већином гласова решено, да женска задруга кикиндска прилаже на српске рањенике 2000 круна. Како ли је тек према овоме велика она Енглескиња, госпођа енглеског посланика у Београду, Пецета, која пере ноге српским рањеницима у болници!

Родитељи убили сина — издајицу.

У селу Лахији у Грчкој један војни обвезник син неког сељака побегао је, да не би морао у рат поћи. Ротиделји бегунчеви дознавши, да им се син бегунац скрива у околини у шумама, пошљу своју ћерку, која свога брата наговори, да се врати кући. Кад се бегунац кући вратио и кад је легао и заспао, мати га је везала, а отац секиром убио — јер нису хтели имати сина — издајицу отаџбине своје. Страшно!

Време.

По извештају будимпештанске метеоролошке станице очекује се променљиво и благо време, киша и ветар.

Брзојави „Застави“.

Стигли 12 новембра.

РАТ НА БАЛКАНУ.

Јунаштво српске војске.

Урошевац Феризовић (Од нашег ратног извештача). Био сам код *аустроугарског конзула Прохаске*. Он поваче да је бунио турске грађане, а не сећа се на садржај његовог познатог писма, о којем сам пре кратког времена послао извештај, али није у стању да употребљава недостојне изразе. Иначе, вели он, *загонетно му је све што се догађа, Турци потпуно изгубили главу, па или не смеју или неће да се боре.* Руски конзул *Емилијанов* рече ми: *Српска војска чини чуда.* Пишите: како су заузели Призрен? *На Црнољеву упустила се српска претходница у борбу са десет хиљада Арнаута и призренских Турака и разбила их* **а мајор Остојић посео је Призрен са једним ескадроном коњаника. Када беше у Призрену 5 хиљада наоружаних Турака грађана и Џавид-паша разбијен код Пећи стојаше пред Призреном са 8000 редовне турске војске, мајор Остојић ложио је на бреговима ватру, свирао у трубе, поручивао у Призрену 10 хиљада хлебова дневно, да Турци мисле: ту има много Срба.** Руски конзул је саветовао Остојићу да се повуче, док му не стигне војска, да се у граду спречи проливање крви, али му је *мајор Остојић одговорио*: **„Побио сам српску заставу у Призрену и крај ће ћу умрети!“**

Србија и Аустроугарска.

Будимпешта. „Будапестер Тагблат“ на основу обавештаја са меродавног места тврди, да су лажни гласови о ултиматуму. *Аустроугарска није у Србији учинила ниједан корак, који би се могао сматрати непријатељством. Напротив има основане наде, да ће се гледе свих спорних питања постићи потпун споразум.* Верује се, да је председнику бугарског собрања, Даневу, пошло за руком, да изгладе све несугласице.

Чврстина балканског савеза.

Атина. *Балкански је савез сложан у свима питањима.*

Данев код аустроугарског владара.

Будимпешта. Председник бугарског Собрања *Данев* био је јуче у 1 сат по подне у нарочитој аудијенцији код аустроугарског владара. У $^{3}/_{4}$2 сата по подне био је Данев у аудијенцији код престолонаследника Фрање Фердинанда.

Бугарска влада у корист Србије.

Софија. Полузванични „Мир“ пише: *Савезне балканске државе желе, да велике силе признаду свршени чин и да им престану туторисати.* **Гледе изласка Србије на Јадранско Море, све су савезне балканске државе потпуно солидарне са Србијом.** (Према томе лаж је оно, што „Пестер Лојд“ у најновијем броју трабуња о неком неспоразуму међу балканским државама. То би била нечија скромна жеља, па зато баба не прича сан, како јој се снило, него како јој је мило. Савезне балканске државе све су унапред удесиле и остају при својим обвезама. Ур.)

Одбрана бечког становишта.

Беч. Полузванично а поводом писања руских и француских листова, брани се министарство спољних послова, да оно не мисли да дирне у политичку и привредну независност Србије, него само не признаје њено право на Албанију (?), јер тамо нема Срба. Аустроугарска је вољна да помогне Србији да добије излазак на Јегејско Море). Али тамо не даду Грци и Бугари, па то значи, да се Србија гура у сукоб са Грчком и Бугарском по оној: поцепај па владај!. (Министарство спољних послова најодлучније одбија нападаје руских и француских листова, којима се дражи Србија на отпор.

Саветовање Фрање Фердинанда.

Будимпешта. Код престолонаследника Фрање Фердинанда био је јуче у аудијенцији шеф генералштаба Шемуа. Престолонаследник је јуче потражио министра спољних послова Берхтолда у стану му, а после тога је министар Берхтолд био код престолонаследника.

Порука Аустроугарске Србији.

Београд. У недељу је аустроугарски посланик у Београду Угрон посетио председника српске владе Пашића. Пашић је јуче отпутовао у Скопље.

Аустријски пароброд под Драчом.

Трст. Лојдов пароброд „Вурмбрандт“ отпловио је под Драч, да ако буде потребе узме на кров аустријске и угарске подаике, који се налазе у Драчу.

Једрене се предало.

Париз. Овамо је стигао брзојав из Софије, *да се Једрене предало српској и бугарској војсци. Заробљена је сва турска посада, која броји 50 хиљада војника.*

Аустроугарски престолонаследник код немачког цара.

Будимпешта. Аустроугарски престолонаследник Фрања Фердинанд ускоро ће ићи у Берлин, да посети немачког цара.

Судар железничких возова.

Будимпешта. Теретни воз бр. 1015 престигао је теретни воз бр. 1053. између железничких станица Ерчи и Сасхалом-Бата и натрчао на њега. Троје кола искочила су са шина. Један кочничар је тешко, а други лако рањен.

Демонстрације у Загребу.

Будимпешта. После свечаности хрватског академског шпортклуба у Загребу пошли су учесници у варош певајући *српске и бугарске* песме улицама. У Илици прикључила им се сва публика, те је поворка бројала 10 хиљада учесника. Полиција је сабљама ударала по демонстрантима. Рањено је и више особа, које су се ту случајно затекле, а многи су демонстранти ухапшени. У грађанству је велико огорчење.

Одговорни уредник: Мита Клицин.

Трговина.

Нови Сад, 24. октобра 1912. године.

Пшеница прве каквоће 22 К — п. до — К — п
Пшеница нова 21 К — п. до — К — п.
Пшеница средња 20 К — п. до — К — п.
Пшеница лакша — К — п. до — К — п.
Наполица нова — К — п. до — К — п.
Јечам стари 16 К — п. до — К — п.
Зоб нова 17 К — п. до — К — п.
Кукуруз у зрну 20 К — п. до — К — п.
Кукуруз у клипу нов 10 К — п. до — К —
Маст 188 К — п. до К — п.
Сланина 180 К — п. до — К — п.
Сланина паљена 180 К — п. до — К — п.

Све од сто кила.

Свињи угојени тешки 124 до — п.
Свињи средњи . . 120 до — п.
Свињи лаки . . . 100 до — п.
Теоци К 1·— по кили.

ГАЛАНТЕРИЈСКА, НИРНБ. И ИГРАЧАКА ТРГОВИНА

FISCHER SÁNDOR-A

У НОВОМ САДУ

потребује **једног излог-аранжера и два добра продавца.** — Ступити у радњу могу одмах. 1815 1—2

СВОЈ СВОМЕ! **ПАЖЊА!!** СВОЈ СВОМЕ!

Част ми је известити врло цењену публику и муштерије, да сам своју дугогодишњу

Кројачку радњу мушког и војног одела

налазећу се у IV, Szérb-utcza 8.

преселио у IV. Veres Pálne-utcza 3. I., 4.

Надам се да ће ме цењена публика и муштерије у што већем броју својом посетом удостојити.

С одличним поштовањем

Милован Клајић
кројач
мушког и војног одела.

Будимпешта.
1812 1-3

АДВОКАТ

Др. ЈОВАН ШВАРЦ

отворио је своју канцеларију **у Новом Саду** у Ракоци Ференцовој, (Футошкој) улици бр. 50. у близини **порезног звања.**
1822 1—3

ТРАЖИМ КУПЦА ЗА ХОТЕЛ ПЕЛИКАН У ПАНЧЕВО

који се састоји из једне врло велике сале леп сепаре 12 соба велика башта са два велика нова салетла, двориште за кола, штале и шупе. Цео инвентар, је сасвим нов, елегантан како у хотелу тако и у собама.

Хотел врло добро ради, налази се три минута од железничке станице, и два минута од лађе и у месту је најзгоднији за путнике. Уговор траје још пет година.

Услед болести принуђен сам, на најповољнији начин продати. 1806 1—1

АРОН ЈОАНОВИЋ.

Шпецерајска трговина

Ј. М. ШВАЈНИЦЕРА

у Белој Цркви

потребује ваљаног помоћника,

који у радњу ступити може одмах.
1802 1—2

ОГЛАС.

Гвожђарска и фарбарска трговина

Данила Гергурова и Сина

у Сомбору, потребује 2 помоћника, који су у обим струкама вешти и који говоре осим српског добро мађарски и немачки. Ступити могу одмах или 1. децембра о г.
1819 1—2

ЗА ПРОДАЈУ ЈЕ у Панчеву једна **новосазидана КУЋА**

са два повећа стана и свима споредним просторијама, великим са шпалиром посађеним виноградом, 10 година опроштена од државног и општинског пореза; повећи зајам по $4^{1}/_{2}$% може се примити.

Поближа извешћа **у Панчеву, Радајева улица бр. 23.** 1820 1—3

Књиговодствена Штампарија Дра Светозара Милетића у Новом Саду.